

ԼՈՒՄԻՆԵ ԼԵՎՈՆԻ ՄԵՅՍԱՐՅԱՆ

Խմբավար,
Ա. Սպենդիարյանի րուն-թանգարանի
ավագ գիտաշխատող

Յուրաքանչյուր թանգարանում, առա-
վել ևս հուշարուն թանգարանում կան
ցուցանմուշներ, որոնք իրենց բնույ-
թով, կառուցվածքով, նշանակությամբ ու պարուն-
թյամբ եզակի են, հազվագյուր և կարծես րվյալ
թանգարանի այցեքարտը լինեն:

Հայ մեծանուն կոմպոզիտոր Ալեքսանդր Սպեն-
դիարյանի րուն-թանգարանի մշակական ցուցադը-
րության վերոհիշյալ ցուցանմուշներից է «Սպենդի-
արաֆոնը»: Այն Ա. Ա. Սպենդիարյանի վառ երևա-

թյանը. քարավանի մուտքը նա նկարագրում է
հեյրեյալ կերպ.

Ղողանջեցին բոժոժներն աններդաշնակ զնգոցով.
Ահա բեռներ գույնգույն – խալիների ծածկոցով.
Եվ ուղտն ուղտի հետևից, ինչպես նավակն օվկիա-
նում,

Օրորվելով հողմածեծ միշտ առաջ էր ընթանում:
Ու աղմուկով ծառերին քարավանն էր մոտենում. (1.
էջ 50, 51):

Մուրեցող ուղտերի քարավանի էպիզոդիկ հայր-
վածին առավել արտահայտիչ և հնչեղ երանգ հա-
ղորդելու նպատակով էլ Ա. Սպենդիարյանը սրեղ-
ծել է այս յուրահայտ երաժշտական գործիքը:
Կոմպոզիտոր Մ. Շյրեյնբերգն իր հուշերում անդրա-
դառնում է «Սպենդիարաֆոն»-ին և անգամ նշում, թե
ինչպես է ծագել այս գործիքի անվանումը: Նա գրում
է. «Այդ գործը այն ժամանակ բոլոր ունկնդիրներին
զարմացրեց իր մեղոդիկ ու հարմոնիկ թարմությամբ
և նուրբ գործիքավորմամբ: Առանձնապես ինձ դուր
եկավ քարավանի մուտքը և հեռանալը բուբենների

Նվիրվում է Ալեքսանդր Սպենդիարյանի ծննդյան 140-ամյակին

ՄԵԿ ՑՈՒՑԱՆՄՈՒՇԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ՝
«ՍՊԵՆԴԻԱՐԱՖՈՆ»

կայության արդյունքն է, մի ինքնատիպ ու յուրօրի-
նակ թանգարանային առարկա, որ կոմպոզիտորի
դարեր՝ Մարինա Սպենդիարովայի նվիրատվու-
թյունն է:

Յավոք, «Սպենդիարաֆոնի» մասին րեղեկու-
թյունները քիչ են:

Ցուցանմուշի անձնագրից րեղեկանում ենք, որ
այն երաժշտական գործիք է՝ պարտասրված կաշ-
վե գոբուրց և րասներկու զանգակներից:

Իսկ ո՞րն էր այս երաժշտական գործիքի սրեղ-
ծման անհրաժեշտությունը:

1905 թ. Ա. Ա. Սպենդիարյանը գրում է «Երեք ար-
մավենի» սիմֆոնիկ պարկերը: Այս սրեղծագոր-
ծության հիմքում ռուս հանճարեղ քանասրեղծ
Մ. Լերմոնյովի համանուն քանասրեղծությունն է:
Այն արևելյան ավանդություն է, արաբական աշ-
խարհի ավազուրներում ապրող երեք արմավենու
մասին:

Կոմպոզիտորն իր սիմֆոնիկ երկում, երաժշտա-
կան հնչյուններով հաջորդաբար պարկերում է րո-
թակեզ անապարը, երազող երեք արմավենիները,
դրանց հրճվանքն ու հիասթափությունը, ապա նաև՝
կրրարումն ու ալրումը, առվակի կարկաչյունը և,
իհարկե, ուղտերի քարավանը, որն իր հեյրեռն թող-
նում է ամայացած օազիսը:

Անապարը պարկերող րեսարանը առավել
ցայրուն և րեսանելի պարկերացնելու համար
անդրադառնանք Մ. Լերմոնյովի սրեղծագործու-

օգտագործմամբ, որոնք Ռիմսկի-Կորսակովը կա-
տակով «Սպենդիարաֆոն» էր անվանել» (2. էջ 33):

Ինչպես վկայում է Շյրեյնբերգը, հեռացող քա-
րավանի րեսարանում, Ա. Սպենդիարյանը նույն-
պես օգրագործել է այս երաժշտական գործիքը:
Իսկ հեռացող էպիզոդիկ քարավանի րեսարանը
Մ. Լերմոնյովը պարկերում է հեյրեյալ կերպ.

Եվ երբ անցավ արևմուտք մառախուղը վաղորդյան՝
Քարավանը զնգոցով շարունակեց իր ճամփան:

* * *

«Երեք արմավենի» սիմֆոնիկ պարկերը առա-
ջին անգամ կարարվել է Պերերբուրգում, 1906 թ.,
Ա. Ա. Սպենդիարյանի ղեկավարությամբ՝ կոմպոզի-
տորին պարզեելով մեծ հռչակ:

«Հրապարակ եկավ «Երեք արմավենի» մի ցայ-
տուն ստեղծագործություն, որն անմիջապես համ-
ընդհանուր ուշադրության ու մեծ փառքի արժանաց-
րեց հեղինակին», -տես այսպիսի հրաշալի խոսքե-
րով է ռուս կոմպոզիտոր Ա. Մ. Գլազունովը գրում
իր հուշերում մրերիմ քարեկամի և ընկերոջ մասին
(2. էջ 32):

Այս սրեղծագործությունը արժանացավ նաև
Մ. Բ. Գլինկայի անվան մրցանակին:

«Սպենդիարաֆոն»-ի սրեղծման վայրի վերա-
բերյալ կոմպոզիտորի մրերիմ ընկերը, հեյրագա-
յում, փեսան՝ Մ. Բրունսը, գրում է, որ «Երեք արմա-
վենի» սիմֆոնիկ երկի համար, Ա. Ա. Սպենդիարյա-
նը սրեղծեց հայրով գործիք՝ զանգակներով, որին
անվանեցին «Սպենդիարաֆոն»: Իսկ գործիքը կոմ-

Թ ա ն գ ա ր ա ն ա յ ի ն ն մ ու շ ն ե ր

պոզիտիվի համար պատրաստել են Միմֆերոպոլում (3. էջ 62):

Ուսումնասիրելով հարվածային երաժշտական գործիքները՝ նկատելի է, որ «Սպենդիարաֆոնը» իր կառուցվածքով նման է արևելյան հարվածային գործիքներից բուբենին:

Բուբենը անորոշ չափի բարձրությամբ հարվածային երաժշտական գործիք է՝ պատրաստված կաշվե մենբրանից, (մենբրանը երաժշտական գործիքի հնչյունարտահայտչամիջոց չգլխավորում է) չգլխավոր փայտյա օղակին: Կան նաև այնպիսի բուբեններ, որոնցից ամրացված են մետաղյա զանգակներ, որոնք շարժվելով սկսում են զանգակների չափն հանել:

Դեռևս XIX դարից, սիմֆոնիկ նվագախմբերում օգտագործել են բուբենների փարբեր փեսակներ՝ դասի (դավալ), հայրևի Արևելքի երկրներում, փամբուրին (Եվրոպայում) և այլն, բայց նվագախմբային բուբենը ամենաարարածված և հաստատված հարվածային երաժշտական գործիքներից է պրոֆեսիոնալ երաժշտական ասպարեզում: Համեմատելով այս երկու գործիքները՝ կարելի է նկատել, որ ի փարբերություն բուբենի «Սպենդիարաֆոն»-ում բացակայում է մենբրանը:

Կոմպոզիտորի կենդանության օրոք «Սպենդիարաֆոնը» մշտապես հնչում էր, երբ կատարվում էր «Երեք արմավենի» սիմֆոնիկ սրբապատկերը:

Այն դարձել էր Սպենդիարյանի համերգային շրջագայությունների հավաքարիմ ուղեկիցը: Սրբապատկերը փայլուն կատարվեց ոչ միայն Ռուսաստանում այլ նաև Եվրոպայում՝ Հռոմում, Վիեննայում, Կոպենհագենում, Բեռլինում, Միլանում և այլուր:

1913 թ. նշանավոր բալետմայսեր՝ Մ. Բոկլինը այս երաժշտության հիման վրա բեմադրեց «Ձիների քազավորի յոթ դուստրերը» բալետը, որի բեմելը կայացավ Բեռլինում և գլխավոր դերում հանդես եկավ հանրահայտ պարուհի Աննա Պավլովան:

Ա. Ա. Սպենդիարյանի Կոմպոզիտորական «Սպենդիարաֆոնը» ցուցադրվում է բացման առաջին իսկ օրվանից (1967թ. նոյեմբեր 25-ին): Ոչ մի այցելու՝ անկախ փարբից, մասնագիտությունից և նախասիրությունից անտարբեր չի՝ անցել և չի՝ կարող անցնել «Սպենդիարաֆոնի» կողքով:

Ծ Ա Ն Ո Ւ Ա Վ Բ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Է

1. Լերմոնտով Մ. Յու., Ընտիր երկեր., Երևան., 1982թ.:
2. /Ժամանակակիցները Սպենդիարյանի մասին., Երևան., 1960թ.:
3. *Спендиарова М., Летопись жизни и творчества А. А. Спендиарова., Ереван., 1975.*

Սպենդիարաֆոն

Резюме

Статья старшего научного сотрудника Дома-музея А. Спендиаряна Лусине Левоновны Меймарян «История одного экспоната: спендиарофон» - из истории музыкальных инструментов - посвящена 140-летию со дня рождения А. Спендиарова. Спендиарофон был специально создан композитором для исполнения симфонической поэмы «Три пальмы» и изготовлен в Симферополе. Внешне он имеет сходство с восточным ударным инструментом «бубен», на котором прикреплены колокольчики, но без мембраны. Инструмент экспонируется с 25 ноября 1967 года с момента создания музея.

Summary

The article "History about an exhibit: spendiaryophone" of senior worker of the House Museum after A. Spendiaryan, Lusine L. Meymaryan represents the *history of musical instruments dedicated* to the 140th anniversary A. Spendiaryan. Spendiaryophone was created by the composer particularly for the symphonic poem "Three Palms" and was made in Simferopol. It looks like an oriental percussion instrument "buben", which zils but no head. The instrument has been exhibiting since the founding of the Museum on 25th of November, 1967.